

Social Sciences Indexed

International
SOCIAL MENTALITY AND
RESEARCHER THINKERS JOURNAL
Open Access Refereed E-Journal & Refereed & Indexed
SMARTjournal (ISSN:2630-631X)

Architecture, Culture, Economics and Administration, Educational Sciences, Engineering, Fine Arts, History, Language, Literature, Pedagogy, Psychology, Religion, Sociology, Tourism and Tourism Management & Other Disciplines in Social Sciences

2019

Vol:5, Issue:25

pp.1658-1661

www.smartofjournal.com

editorsmartjournal@gmail.com

HÜDUDSUZ YAYIM İMKANLARININ TELEVİZİYALARA TƏSİR VASİTƏSİ BEYNƏLXALQ KONTEKSTDƏ

UNLIMITED POSSIBILITIES OF TELEVISION BROADCASTING AND ITS INFLUENCE IN THE
INTERNATIONAL CONTEXT

Fəxriyyə Fəxrəddin qızı İsayeva

Bakı Xoreoqrafiya Akademiyası Doktorant, Bakü/AZƏRBAYCAN

Article Arrival Date : 22.11.2019

Article Published Date : 18.10.2019

Article Type : Research Article

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.31576/smryj.386>

Reference : İsayeva, F.F. (2019). "Hüdudsuz Yayım imkanlarının Televiziyalara Təsir Vasitəsi Beynəlxalq Kontekstdə", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 5(25): 1658-1661

Xülasə

Televiziya proqramlarının hüdudsuz yayım tezlikləri vasitəsilə dünyada yayımlanması, bunun da bir sıra xalqların milli-mənəvi və mədəni sərvətinə müdaxilə edə bilmə imkanı yaranması qeyd olunur. Həmçinin Azərbaycan incəsənətinə həsr olunan proqramlar ayrı-ayrı telekanalların müasir proqram formatlarında geniş şəkildə tamaşaçılara təqdim olunur. Müstəqil dövlətin milli mədəniyyət və incəsənətlə bağlı siyasət proqramı media sistemini bütöv əhatə etməsi, müstəqil Azərbaycanın öz milli dəyərini, incəsənət əsərlərini yad təsirlərdən qorunması, bəzi ölkələrin digər ölkələrin tarixinə müdaxilənin qarşısının necə alınması təhlil olunur.

Açar sözlər: incəsənət, müstəqil, dövlət, milli, mədəniyyət, proqram, tarix

ABSTRACT

Broadcasting of television programs around the world through unlimited broadcasting can develop national moral and cultural wealth in a number of countries. Also, programs devoted to Azerbaijani art are widely available to viewers in modern formats on several TV channels. The independent state program for national culture and arts fully encompasses Mass media, protects country's national values and art from external influence, prevent the interference of some countries in the history of other countries.

Key Words: art, independent, state, national, culture, program, history

1. HÜDUDSUZ YAYIM İMKANLARININ TELEVİZİYALARA TƏSİR VASİTƏSİ BEYNƏLXALQ KONTEKSTDƏ

Televiziya və digər elektron informasiya vasitələrinin hüdudsuz yayım imkanı öz geniş və müxtəlif formatlı proqramlarının təbliği ilə bərabər bəzi qarşısızalmaz və xoşagəlməz halların da yaranmasına səbəb olan amil kimi qiymətləndirilir. Məhz bu səbəbdən bəzi ölkələr digər ölkələrin tarixinə, milli-mənəvi və mədəni sərvətinə müdaxilə edə bilmə imkanından istifadə etmək imkanı qazanaraq onu mənimsəyir, öz adına çıxırırlar. Buna misal olaraq Ermənistanın dövlət səviyyəsində belə bir cəhdi Azərbaycan xalqının incəsənət nümunələri olan ney, balaban, kamança və s. kimi milli musiqi alətləri, "Sarı gəlin" xalq mahnısı, hətta bəzi muğam növlərini öz adına çıxarmaqla CNN, Euronews və s. kimi telekanallarda nümayiş etdirirlər. Və o da bir həqiqətdir ki, "müasir insan

dünyanı məhz bu vasitələrdən dərk edir. Lakin istənilən sosial texnologiya kimi bu sahədə... reallığın təhrif olunmuş, düşünülmüş şəkildə yanlış təqdimatı... informasiya mühitinə atılan yalan məlumatlar... yalan şərtlərlə reallığı təhrif edir” [1, s.77]. Məhz əsrin bu bəlasını nəzərə alaraq müstəqil Azərbaycan dövləti SSRİ-nin tərkibində olarkən başqa xalqların adına yazılan incəsənət nümunələrini xalqa qaytarmaq, ideoloji baxışdan formalaşan yalan məlumatları təkzib etmək vəzifəsini də yerinə yetirməkdədir.

Bu gün müstəqil Azərbaycan öz milli dəyərini, incəsənət əsərlərini yad təsirlərdən qorumaq, Ermənistan kimi bədnam ölkələrin digər xalqların sənət nümunələrini oğurlamasının qarşısını almaq üçün medianın verdiyi bütün imkanlardan istifadə edir. Düzdür, etiraf edək ki, bununla bağlı bir çox ləngimələr müşahidə olunur, lakin artıq incəsənətin qorunması və zənginləşməsi naminə müəyyən işlər görülməkdədir.

Bütövlükdə dünya telesistemində yeni model olan İctimai Televiziya bu sahədə çox böyük rol oynayır. Bu televiziyanın incəsənətlə bağlı proqram formatları özünün mütərəqqi yaradıcı istiqamətin zənginliyi fərqlənməkdədir. “XX əsrin 80-ci illərindən bütün dünyada başlanan qlobal dəyişmələr TV anlayışını ictimai məzmunla qoşalaşdıraraq keçmiş sosializm düşürgəsinə - Şərqi Avropa və MDB məkanına mahiyyətə, məqsəd və prinsiplərinə görə yeni olan teleyayım forması gətirdi” [4, s.4]. Bu televiziya heç bir hakimiyyətə, ideologiyaya tabe olmadan müstəqil fəaliyyət göstərir, yalnız ictimai marağa xidmət edir. Əsas vəzifələri sırasında “TV seyrçilərini ictimai həyatın müxtəlif sahələrinə dair məlumatla təmin etmək, onların təhsil, mədəniyyət, musiqi, əyləncə və s. sahələrdəki ümumi maraqlarını təmin etməyə... yönəlmiş teleproqramların ölçülü-biçili bölgüsünü təqdim etmək” [4, s.4] missiyasını yerinə yetirir. Hətta bu televiziya haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanununda onun efirində milli mədəniyyətin, incəsənətin inkişafını təmin etmək vəzifəsi qoyulub [2]. Azərbaycan müstəqillik şəraitində dünya təcrübəsində özünü təzəcə göstərən belə bir tipoloji xarakterə malik televiziyanı yaratdı və onun proqram siyasətində incəsənətə geniş yer verilməsini qanunla təsbit etdi. Azərbaycanın qloballaşan dünyada öz mədəniyyətini və incəsənətini, bütövlükdə milli-mənəvi dəyərlərini qoruması və zənginləşdirməsi bu gün ciddi əhəmiyyət kəsb edir. Müasir dövrdə Avropa müxtəlif ölkələrin, xüsusilə Şərqi milli dəyərlər sisteminə güclü müdaxilə etməkdə, öz dəyərlərini süni şəkildə qəbul etdirməkdədir. Bunu isə KİV, xüsusə televiziya vasitə kimi istifadə etməklə həyata keçirir. Ona görə də Azərbaycanın dövlət siyasətində, KİV haqqında qanunvericilik aktlarında televiziyanın yeri və rolu dəqiqləşdirilir. Bütün bunlar isə, əlbəttə, ilk növbədə müstəqilliyimizin yaratdığı şəraitdir.

Bir daha qeyd edək ki, müstəqil dövlətin milli mədəniyyət və incəsənətlə bağlı siyasət proqramı media sistemini bütöv əhatə edir. Müstəqilliyimizi əldə etdikdən sonra Moskvada rus, ingilis, fransız dillərində “İrs” jurnalı, bir az sonra “Bakı” jurnalı nəşrə başlaması buna bariz nümunədir. Hətta “İrs” jurnalı Azərbaycanın mədəniyyət irsi ilə bağlı xüsusi seriyalar da buraxmağa başlamışdır. Həmin nəşrlərdən birinin Bakıda təqdimatı ilə bağlı AZƏRTAC-ın xəbərində deyilir:

Yanvarın 18-də Beynəlxalq Muğam Mərkəzində “İrs” seriyasının yeni nəşri olan “Qarabağ - əsrlərin salnaməsi” kitabının təqdimatı olub.

AZƏRTAC xəbər verir ki, Azərbaycanın dilbər guşəsi Qarabağın faciəli taleyinə həsr edilən kitab Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin, “Paşa Həyat Sığorta” ASC-nin və “Silk Way Group” şirkətinin dəstəyi ilə “IRS Publishing House” tərəfindən nəşr edilib.

Respublikanın tanınmış elm, mədəniyyət və incəsənət xadimlərinin iştirak etdiyi tədbirdə ilk olaraq Vətən torpaqları uğrunda şəhid olan oğul və qızlarımızın əziz xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilib.

Mədəniyyət və turizm naziri Əbülfəs Qarayev çıxış edərək kitabın əhəmiyyətindən danışdı. Diqqətə çatdırılıb ki, bu gün işğal edilən torpaqlarımızda ermənilər mədəni, dini abidələrimizi məhv edərək, mənəvi oğurluqla məşğuldurlar: “Ermənistanın təcavüzü nəticəsində 20 faiz torpaqlarımız işğal edilib. İşğal nəticəsində 23 muzeyimizə məxsus 86 min 307 eksponat, 4 rəsm qalereyasına məxsus 371 rəsm əsəri, 13 arxivə məxsus 260 min sənəd, 4 milyon kitab fondu olan 927 kitabxana, 808 klub,

85 uşaq musiqi məktəbi, 4 teatr, 2 konsert müəssisəsi talan edilərək dağıdılıb. İşğal olunmuş ərazilərdə Azərbaycanın çoxəsrlik tarixinin bütün mərhələlərini əks etdirən dövlət qeydiyyatına alınmış 698 tarix-mədəniyyət abidəsi ilə yanaşı, minlərlə qeydiyyata düşməyən tarix-mədəniyyət abidəsi düşmənlər tapdağı altındadır. Bütün bunlar isə bəşəriyyətə qarşı cinayətdir”.

Nazir qeyd edib ki, layihə çərçivəsində indiyədək “Qədim qalanın yuxuları”, “Qobustan – minilliklər kitabı”, “Təbrizin sehrli nağılları”, “Naxçıvan – Şərqi əfsanəsi”, “Məftun edən şəhər”, “Bakı simfoniyası” kitabları nəşr olunub.

Layihənin rəhbəri, “İRS” jurnalının baş redaktoru Musa Mərcanlı Qarabağı xaricdə təbliğ etmək üçün fərqli yanaşmaya üz tutduqlarını bildirib. Qeyd edib ki, əsas məqsəd Qarabağın bizim üçün niyə bu qədər əziz olduğunu, onun uğrunda niyə qan töküldüyünü dünya ictimaiyyətinə çatdırmaqdır.

Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının rektoru, Xalq artisti Fərhad Bədəlbəyli Qarabağ haqqında hər bir əsərin yüksək səviyyədə olmasının vacibliyini söyləyərək deyib ki, təqdimatı keçirilən kitab nəfis şəkildə çap edilib. Münaqişənin başladığı ilk illərdə Şuşaya səfərini və ermənilərin torpaqlarımıza iddiası ilə bağlı qarabağlıların fikirlərini xatırlayan Fərhad Bədəlbəyli heç bir erməninin muğamı, “Qarabağ” şikəstəsini azərbaycanlı kimi oxuya bilməyəcəyini də vurğulayıb. Bildirib ki, bu, Qarabağın kimə məxsusluğunu təsdiq edən faktlardan biridir [3].

Ayrıca qeyd edək ki, Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə və Fondun dəstəyi ilə ərsəyə gətirilən qiymətli jurnallardan biri də Moskvada rus, ingilis, fransız, Azərbaycan dillərində nəşr edilən “Bakı” dərgisidir. Öz poliqrafik istehsal formatı ilə dünyanın ən nüfuzlu jurnalları ilə rəqabətə girə biləcək bu jurnalın baş redaktoru Leyla Əliyevadır. 2007-ci ildən nəşr edilən bu jurnal 2017-ci il buraxılışında on ildə görülən işlərə yekun vuran xüsusi buraxılışı ilə oxucularını heyrətə salır. Baş redaktor Leyla Əliyeva jurnalın bu xüsusi buraxılışına yazdığı “Вспомнить всё” sərlövhəli ön sözdə Bakının incəsənət nümunələri barədə maraqlı məlumatlar verir. Leyla Əliyevanın bu yazısı bizim tədqiqatımızın kontekstinə çox uyğun olduğu üçün onu həm yazıldığı dildə, həm də olduğu həcmdə mətnə əlavə edirik:

“Ровно десять лет отделяет нас от яркой презентации первого номера журнала. За эти годы сформировались его облик и тематика, определился круг авторов и ракурс освещения волнующих нас явлений и событий. Сегодня, анализируя сделанное, хочется верить, что за это время фактически была создана уникальная энциклопедия нашей жизни. При этом мы постоянно обращались и к страницам истории, пытались без идеологических шор и стереотипов переосмыслить прошлое.

В центре нашего внимания всегда был Баку с его древними корнями и поразительной нацеленностью в будущее. Однако мы старались стать своего рода визитной карточкой не только столицы, но и всей страны. Надеемся, нам это удалось. И это предмет нашей особой радости. И конечно, мы полны безграничной признательности нашим читателям, без которых нет и не может быть журнала, – неслучайно они регулярно становятся героями и авторами наших публикаций.

Сегодня достаточно взглянуть на Баку с верхнего этажа любого небоскреба, большинство из которых появилось как раз в последние десять лет, чтобы понять, насколько изменился его облик. Все построенное за этот период прекрасно вписалось в сложившийся образ города. Аура древней и вечно молодой столицы вобрала в себя такие архитектурные шедевры, как Центр Гейдара Алиева и Огненные башни, гостиница Four Seasons и Музей ковра, Международный центр Мугама и обновленный Приморский бульвар, трансформировав их в символы современного Баку.

Но для меня самым существенным изменением является то, что произошло с культурным капиталом нашей страны. Баку как один из красивейших городов мира сумел вовлечь множество молодых людей в водоворот своей жизни; опираясь на традиции, они создают все

новые и новые проекты. Отрадно, что это затронуло и сферу международных связей. Энди Уорхол и Тони Крэгг, Бернар Бюффе и Вим Дельвуа, Валерий Гергиев и Никита Михалков – эти звездные имена превращают Баку в культурную столицу мирового уровня. Город становится площадкой для множества международных форумов, симпозиумов, фестивалей и выставок, формируя и обогащая тот культурный капитал, который станет фундаментом для новых проектов.

Недаром Зельфира Трегулова, директор Третьяковской галереи, на открытии выставки «Созвездие Абшерона» говорила о том, что «Баку сегодня – невероятно интересный центр развития искусства с прекрасными музеями и центрами современного искусства». Именно этот дух времени, воплощенный в культурных проектах нашей молодежи, позволяет достойно представлять страну на Венецианской биеннале, организовывать выставки в крупнейших музейных центрах, способствовать самореализации молодых людей.

Спасибо всем читателям за то, что вы были с нами эти десять лет. Надеюсь, впереди у нас еще многие годы вместе. Дай Бог вам счастья!” [5, с.3]

Bütün bunlar və ümumilikdə Azərbaycan incəsənətinə həsr olunan bu tipli nəşrlər ayrı-ayrı telekanalların müasir proqram formatlarında geniş şəkildə tamaşaçılara təqdim olunur. Xüsusilə Lider TV, İTV kimi telekanallar bir sıra hallarda bu jurnalların təqdimatı üçün ayrıca proqram formatı yaradırlar. İTV-nin yarandığı gündən özünün fəaliyyət çərçivəsində məhz bu meyar hər zaman önə çəkilərək tamaşaçıların diqqətindədir.

Mədəniyyət Nazirliyi milli-mənəvi dəyərlər sistemində maarifçilik ideyalarının məhz bu sənədli filmlərin ərsəyə gəlməsini doğru hesab edərək ayrı-ayrı televiziya kanalları ilə birgə layihələr hazırlayıb onu çoxsaylı tamaşaçı auditoriyasının ixtiyarına verirlər. İnformasiya texnologiyalarının indiki inkişaf mərhələsi müasir cəmiyyətə informativ əsərlərin, istər bədii-pulistik, istərsə də bədii-estetik üslubda daha tez və daha əhatəli çatdırılmasına imkan verir. Belə vasitələrdən, xüsusilə televiziya istifadə daha çox qənaətbəxşdir. Çünki “XXI əsrin mədəniyyət məkanında baş verən fundamental dəyişikliklər, hər şeydən əvvəl televiziyanın yaratdığı informasiya inqilabı ilə bağlıdır. Yaşadığımız dünya bu inqilab nəticəsində virtual reallıqlar hesabına genişlənmişdir” [1, s.76].

Bütövlükdə dünyada, eləcə də Azərbaycanda televiziyanın həm kəmiyyət, həm də keyfiyyət baxımından sürətli inkişafı onun müxtəlif çalarlara, çeşidli informasiya siyasətinə malik formatlarını meydana çıxarmışdır. Bu cəhət televiziya məkanında bu elektron informasiya vasitələrinin müxtəlif istiqamətli tipoloji fəaliyyət prinsiplərini formalaşdırmışdır.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

Aslanova R.N. XXI əsr: yeni mədəniyyət məkanına inteqrasiya. Bakı, Nurlan, 2007, 440 s.

“İctimai televiziya və Radio Yayımaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. “Azərbaycan” qəzeti, 29 sentyabr 2004

“İrs” seriyasından yeni nəşr. “Yeni Azərbaycan” qəzeti, 19 yanvar 2018

Məhərrəmli Q.M. İctimai televiziya: prinsiplər, reallıqlar, perspektivlər. Bakı, Bakı nəşr, 2003, 176 s.

Азарин В. От замысла до экрана. - М., МНЭПУ, 1995, 304 с.